

IQTISODIYOT TARMOQLARIDA TARKIBIY ISLOHOTLARNI AMALGA OSHIRISH VA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH

Bozorov Adxam Narzullayevich

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti

Iqtisodiyot yo'nalishi 2-bosqich magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17936069>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada iqtisodiyot tarmoqlarida tarkibiy islohotlarni amalga oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini hamda davlat-xususiy sheriklik (DXSh) munosabatlarining ushbu jarayondagi o'rnini kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda tarkibiy o'zgarishlar orqali milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, investitsiya faolligini kuchaytirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, DXSh mexanizmlarining iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: tarkibiy islohotlar, iqtisodiyot tarmoqlari, davlat-xususiy sheriklik, investitsiyalar, iqtisodiy o'sish, infratuzilma.

Kirish. Bugungi globallashtirilgan dunyoda, raqobat kuchayib borayotgan bir paytda, milliy iqtisodiyotlarning barqaror o'sishi tarkibiy islohotlarning amalga oshirilishi bilan chambarchas bog'liq. Iqtisodiyot tarmoqlaridagi mavjud tafovutlar, past texnologiyali ishlab chiqarishning keng tarqalishi va rivojlangan infratuzilmaning yo'qligi iqtisodiy o'sish salohiyatiga to'sqinlik qilmoqda. Bundan kelib chiqib, tarkibiy islohotlarni kuchaytirish va ularni davlat-xususiy sheriklik strategiyalari bilan integratsiyalash dolzarb ustuvor vazifa hisoblanadi.

Davlat-xususiy sheriklik hukumat va xususiy sektor o'rtasida resurslar, xavflar va mas'uliyatlarni taqsimlash orqali keng ko'lamlı investitsiya tashabbuslarini amalga oshirishga yordam beradi. Xususan, energetika, transport va ijtimoiy infratuzilma kabi sohalarda DXSH doiralarini joriy etish tarkibiy islohotlarning samaradorligini oshirayotganini isbotlamoqda.

1. Iqtisodiyot tarmoqlarida tarkibiy islohotlarning nazariy asoslari

Tarkibiy islohotlar iqtisodiyot tarmoqlari tarkibini sifat jihatidan o'zgartirishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasidir. Ular ishlab chiqarish omillarini qayta taqsimlash, yangi texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiy faoliyatning ustuvor yo'nalishlarini belgilash orqali amalga oshiriladi. Iqtisodiy nazariyada tarkibiy islohotlar iqtisodiy o'sishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi. Klassik va neoklassik yondashuvlarda ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish asosiy omil bo'lsa, zamonaviy iqtisodiy nazariyalarda innovatsiyalar, institutsional islohotlar va inson kapitalining roli ustuvor hisoblanadi.

2. Tarkibiy islohotlarni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari

Iqtisodiyot tarmoqlarida tarkibiy islohotlarni amalga oshirish quyidagi asosiy yo'nalishlarda olib boriladi:

- sanoatni modernizatsiya qilish va texnologik yangilash;
- iqtisodiyotda xizmatlar sohasi ulushini oshirish;
- eksportga yo'naltirilgan va import o'rnini bosuvchi ishlab chiqarishni rivojlantirish;
- hududiy iqtisodiy nomutanosibliklarni kamaytirish;
- raqamli iqtisodiyot va innovatsion faoliyatni kengaytirish.

Mazkur yo'nalishlar iqtisodiyotning ichki barqarorligini mustahkamlash va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

3. Davlat-xususiy sheriklikning iqtisodiy mohiyati va shakllari

Davlat-xususiy sheriklik davlat va xususiy sektor o'rtasida uzoq muddatli hamkorlik asosida amalga oshiriladigan iqtisodiy munosabatlar tizimidir. DXShning asosiy shakllariga konsessiya shartnomalari, davlat-xususiy investitsiya loyihalari, xizmatlar ko'rsatish bo'yicha shartnomalar va qo'shma korxonalar kiradi. DXSh mexanizmlarining asosiy ustunligi shundaki, ular davlat resurslarini tejash bilan birga, xususiy sektorning boshqaruv tajribasi va innovatsion yondashuvlarini iqtisodiyotga jalb etish imkonini beradi.

4. Iqtisodiyot tarmoqlarida DXSh mexanizmlarini qo'llash amaliyoti

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, DXSh loyihalari asosan infratuzilma tarmoqlarida keng qo'llanilmoqda. Energetika va transport sohalarida DXSh asosida amalga oshirilayotgan loyihalar ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va xizmatlar sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Sanoat tarmoqlarida DXSh mexanizmlari texnoparklar, sanoat zonalari va logistika markazlarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa tarkibiy islohotlarni jadallashtirishga zamin yaratadi.

5. DXSh munosabatlarini rivojlantirish muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari

DXSh munosabatlarini rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar yuzaga keladi. Jumladan, huquqiy-me'yoriy bazaning yetarli darajada mukammal emasligi, risklarni baholash mexanizmlarining sustligi va institutsional salohiyatning pastligi shular jumlasidandir. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun huquqiy asoslarni takomillashtirish, loyiha boshqaruvi tizimini kuchaytirish va investorlar uchun qulay muhit yaratish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyot tarmoqlarida tarkibiy islohotlarni izchil va tizimli amalga oshirish hamda davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirish milliy iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror o'sishini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Tarkibiy islohotlar orqali iqtisodiyot tarmoqlari o'rtasidagi nomutanosibliklar bartaraf etilib, resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish kengayadi va iqtisodiy o'sishning sifat jihatidan yangi bosqichiga o'tiladi. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan samarali foydalanish esa sanoatni modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish infratuzilmasini yangilash va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish uchun qo'shimcha moliyaviy manbalarni jalb etish imkonini beradi. Shu bilan birga, DXSh munosabatlari xususiy sektorning boshqaruv tajribasi va innovatsion yondashuvlarini iqtisodiyotga keng tatbiq etish orqali xizmatlar sifati va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, DXSh asosida amalga oshirilayotgan loyihalar investitsiya faolligining oshishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada, iqtisodiyotning tarkibiy jihatdan yangilanishi, raqobatbardoshlikning mustahkamlanishi va milliy iqtisodiyotning tashqi iqtisodiy xatarlarga nisbatan barqarorligi ta'minlanadi. Shu sababli, kelgusida iqtisodiyot tarmoqlarida tarkibiy islohotlarni chuqurlashtirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini takomillashtirish va ularni amaliyotda keng qo'llash ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Samuelson P., Nordhaus W. *Economics*. McGraw-Hill, 2019.
2. Stiglitz J. *Public Sector Economics*. Norton & Company, 2018.
3. World Bank. *Public-Private Partnerships Reference Guide*. Washington, 2020.
4. OECD. *Structural Reforms and Economic Growth*. Paris, 2019.
5. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlari.